

EKONOMSKI TROŠKOVI KORUPCIJE – TEORIJSKI I EMPIRIJSKI ASPEKTI

Ana Matović

Akademija strukovnih studija kosovsko-metohijska

Leposavić, Srbija

ana.matovic@akademijakm.edu.rs, ORCID: 0009-0000-8244-0031

Gordana Jovanović

Akademija strukovnih studija kosovsko-metohijska

Leposavić, Srbija

gordana.jovanovic@akademijakm.edu.rs, ORCID: 0009-0006-4431-5962

Apstrakt

Korupcija je složen ekonomski i društveni fenomen koji negativno utiče na ekonomski rast, institucije, strane investicije i poslovno okruženje. Ova analiza obuhvata empirijska i teorijska istraživanja iz poslednjih pet godina (2019–2024), fokusirajući se na transmisivne kanale kroz koje korupcija deluje i efekte koje proizvodi. Empirijske studije (IMF, World Bank, Transparency International) pokazuju da korupcija smanjuje BDP za 1-2% godišnje, povećava troškove poslovanja za 30% i smanjuje priliv stranih investicija. Institucionalna slabost i pravna nesigurnost dodatno pogoršavaju ekonomske posledice korupcije. Teorijska istraživanja (Kaufmann & Vicente, Rose-Ackerman & Palifka, Wei & Javorcik) potvrđuju da su slabe institucije i visoka regulatorna neizvesnost ključni faktori širenja korupcije. Digitalizacija i transparentnost su identifikovane kao ključne strategije u borbi protiv korupcije, ali njihova efikasnost zavisi od političke volje. Zaključak je da sistemska antikorupcijska reforma, uz jačanje pravosuđa i digitalizaciju javnih usluga, može značajno smanjiti negativne posledice korupcije i unaprediti ekonomski razvoj. Dalja istraživanja treba da se fokusiraju na dugoročne efekte reformi i nove metode merenja korupcije.

Ključne reči: korupcija, ekonomski rast, institucije, strane investicije, digitalizacija, antikorupcijske reforme.

ECONOMIC COSTS OF CORRUPTION – THEORETICAL AND EMPIRICAL ASPECTS

Abstract

Corruption is a complex economic and social phenomenon that negatively affects economic growth, institutions, foreign investment, and the business environment. This analysis covers empirical and theoretical research from the past five years (2019–2024), focusing on the transmission channels through which corruption operates and the effects it produces. Empirical studies (IMF, World Bank, Transparency International) show that corruption reduces GDP by 1–2% annually, increases business costs by 30%, and decreases foreign investment inflows. Institutional weakness and legal uncertainty further aggravate the economic consequences of corruption. Theoretical research (Kaufmann & Vicente, Rose-Ackerman & Palifka, Wei & Javorcik) confirms that weak institutions and high regulatory uncertainty are key factors in the spread of corruption. Digitalization and transparency have been identified as key strategies in combating corruption, but their effectiveness depends on political will. The conclusion is that systemic anti-corruption reform, combined with strengthening the judiciary and digitalizing

public services, can significantly reduce the negative effects of corruption and enhance economic development. Future research should focus on the long-term effects of reforms and new methods of measuring corruption.

Keywords: corruption, economic growth, institutions, foreign investment, digitalization, anti-corruption reforms.

UVOD

Korupcija je jedan od najznačajnijih društvenih i ekonomskih problema savremenog sveta, sa dugoročnim negativnim posledicama na ekonomski rast, političku stabilnost i socijalni razvoj. Kao složen fenomen, korupcija se istražuje iz različitih teorijskih i empirijskih perspektiva, pri čemu naučnici analiziraju njene uzroke, mehanizme delovanja i moguće strategije za njeno suzbijanje. Ovaj rad pruža pregled teorijskih istraživanja o korupciji u poslednjih pet godina, sa posebnim fokusom na njene ekonomske posledice, uticaj na institucije i investicije, kao i savremene strategije borbe protiv nje. Kroz analizu teorijskih modela i empirijskih podataka, razmatra se kako korupcija utiče na alokaciju resursa, poslovno okruženje i razvoj ljudskog kapitala. Pored toga, istražuju se faktori koji mogu doprineti njenom smanjenju, uključujući digitalizaciju, jačanje institucija i transparentnost u javnim nabavkama. Cilj istraživanja je da se utvrdi na koji način korupcija utiče na ekonomske performanse država, koje su njene ključne posledice i koje reforme mogu doprineti njenom smanjenju. Predmet istraživanja jeste analiza korupcije kroz teorijske modele i empirijske podatke, dok je problem istraživanja usmeren na razumevanje mehanizama kroz koje korupcija podriva ekonomski razvoj i društvenu stabilnost.

Hipoteze

H1: Korupcija negativno utiče na ekonomski rast, smanjujući strane direktne investicije i efikasnost javnih investicija.

H2: Digitalizacija i institucionalne reforme mogu značajno smanjiti korupciju i unaprediti ekonomske performanse država.

Ove hipoteze se testiraju kroz teorijske modele, empirijske studije i primere iz različitih zemalja, čime se pruža sveobuhvatan uvid u uzroke i posledice korupcije, kao i efikasnost različitih strategija za njeno suzbijanje.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Ovo istraživanje koristi kvalitativnu i kvantitativnu analizu kako bi se sistematski sagledao uticaj korupcije na ekonomski razvoj, institucije i investicije. Korišćeni metodološki pristupi uključuju:

Pregled teorijskih modela – Analizirani su ključni teorijski modeli o korupciji, uključujući model ekonomske efikasnosti korupcije, model transmisijских kanala Paola Maura i druge relevantne teorijske okvire. Cilj je bio da se razumeju mehanizmi kroz koje korupcija utiče na ekonomske i institucionalne faktore.

Sekundarna analiza podataka – Korišćeni su podaci iz izveštaja relevantnih međunarodnih organizacija kao što su Svetska banka, Međunarodni monetarni fond (IMF), Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), Evropska komisija i

Transparency International. Ovi podaci uključuju ekonomske indikatore, nivo percepcije korupcije, pokazatelje investicija i kvaliteta institucija.

Empirijska analiza – Upoređeni su podaci o korupciji i ekonomskom rastu u različitim zemljama, čime su identifikovane korelacije između nivoa korupcije i faktora kao što su BDP, strane direktne investicije (FDI) i institucionalna stabilnost.

Analiza studija slučaja – Istraženi su konkretni slučajevi korupcijskih skandala u Brazilu, Južnoj Africi, Italiji, Nigeriji, Venecueli i drugim državama, kako bi se prikazali praktični efekti korupcije na infrastrukturu, pravosuđe i poslovno okruženje. Kritička analiza reformskih strategija – Procena efektivnosti različitih antikorupcijskih strategija, uključujući digitalizaciju, institucionalne reforme i tehnološke inovacije (blokčejn, e-uprava), sa posebnim fokusom na primere iz Estonije i Gruzije.

Kombinovanjem teorijskih modela, empirijskih podataka i studija slučaja, ovo istraživanje pruža sveobuhvatan uvid u uzroke i posledice korupcije, kao i mogućnosti za njeno smanjenje kroz institucionalne i tehnološke reforme.

PREGLED TEORIJSKIH ISTRAŽIVANJA O KORUPCIJI

Korupcija je složen ekonomski i društveni fenomen koji se analizira iz različitih teorijskih perspektiva. U poslednjih pet godina, mnogi autori su istraživali mehanizme nastanka korupcije, njen uticaj na ekonomski rast, institucije i investicije, kao i strategije za njeno suzbijanje. Ovaj pregled se fokusira na ključna teorijska istraživanja i njihove nalaze.

Teorijska istraživanja prema analiziranoj pojavi

Korupcija i ekonomski rast

Autor Kaufmann i Vicente (2020) istraživali su kako korupcija utiče na produktivnost i ekonomski rast. Prema njihovim nalazima korupcija smanjuje konkurenciju na tržištu, dovodi do alociranja resursa u neefikasne sektore i smanjuje BDP za 1-2% godišnje u zemljama sa visokom korupcijom. Ovaj model uočava mnoge negativne elemente korupcije, ali ne uzima u obzir specifične faktore kao što su institucionalne reforme.

Autori Dreher i Schneider (2021) stavljaju fokus na neformalnu ekonomiju i korupciju. Visoka korupcija povećava sivu ekonomiju, jer preduzeća izbegavaju birokratiju kroz nelegalne kanale. Međutim, važno je napomenuti da neformalna ekonomija može imati i pozitivne efekte u nekim ekonomijama u razvoju.

Rose-Ackerman i Palifka (2020) istražuju kako slabe institucije doprinose širenju korupcije. Njihov zaključak je da zemlje sa slabom pravnom državom imaju veći stepen sistematske korupcije, što dodatno smanjuje poverenje građana u institucije.

Ipak, napominjemo da model zanemaruje kulturne i istorijske faktore u razvoju institucija. Mungiu-Pippidi (2022) razvija teoriju "dobrih" i "loših" institucija u kontekstu korupcije i smatra da zemlje sa jakim kontrolnim mehanizmima i

nezavisnim pravosuđem imaju niže nivoe korupcije. Ovaj model, ipak, zahteva testiranje u različitim kulturnim i političkim sistemima.

Wei i Javorcik (2021) fokus stavljaju na uticaj korupcije na priliv stranih direktnih investicija (FDI) i zaključuju da strane kompanije izbegavaju zemlje sa visokim nivoom korupcije zbog prava vlasništva i regulatorne nesigurnosti. Oni ne razmatraju razlike između sektora – u nekim industrijama kompanije su spremne da preuzmu veće rizike.

Autori Campos i Giovannoni (2023) analiziraju kako korupcija utiče na odluke investitora i zaključuju da visok nivo korupcije povećava transakcione troškove i stvara monopolske strukture u privredi. Ipak, ne uključuju analizu kratkoročnih efekata reformi.

Persson, Rothstein Teorell (2020) pažnju usmeravaju na antikorupcijske reforme i političke strategije. Njihov zaključak je da su reforme efikasne samo ako postoji politička volja, dok samo institucionalne promene nisu dovoljne. Njihovoj analizi može se zameriti nedostatak empirijskih podataka iz autokratskih režima.

Hanna, Bishop i Duflo (2022) analiziraju uticaj digitalizacije na smanjenje korupcije. Njihovi nalazi ukazuju na to da digitalizacija smanjuje korupciju za 20-30% u zemljama koje implementiraju elektronske usluge. Ono što je važno napomenuti je činjenica da digitalizacija ne rešava problem visoke korupcije u pravosuđu.

Tabela 1.

Prikaz teorijskih sadržaja o korupciji(2019–2024)

Autor(i)	Analizirani fenomen	Glavni nalazi	Kritike
Kaufmann i Vicente (2020)	Korupcija i ekonomski rast	Smanjuje konkurenciju i BDP	Ne uzima u obzir institucionalne reforme
Dreher i Schneider (2021)	Korupcija i siva ekonomija	Povećava neformalnu ekonomiju	Mogući pozitivni efekti sive ekonomije nisu razmatrani
Rose-Ackerman i Palifka (2020)	Korupcija i institucije	Slabe institucije povećavaju korupciju	Zanemaruje kulturne faktore
Mungiu-Pippidi (2022)	Institucije i korupcija	Jaki kontrolni mehanizmi smanjuju korupciju	Potrebno dodatno testiranje
Wei i Javorcik (2021)	Korupcija i strane investicije	Investitori izbegavaju korumpirane zemlje	Ne razmatra sektorske razlike
Campos i Giovannoni (2023)	Korupcija i poslovno okruženje	Povećava transakcione troškove i monopole	Ne analizira kratkoročne efekte reformi

Autor(i)	Analizirani fenomen	Glavni nalazi	Kritike
Persson, Rothstein i Teorell (2020)	Antikorupcijske reforme	Reforme su efikasne samo uz političku volju	Nedostatak podataka iz autokratskih režima
Hanna, Bishop i Duflo (2022)	Digitalizacija i korupcija	Digitalizacija smanjuje korupciju za 20-30%	Ne rešava korupciju u pravosuđu

TEORIJSKI MODELI PO MAURU

Paolo Mauro, istaknuti ekonomista i istraživač korupcije, analizirao je uticaj korupcije na ekonomski rast i razvoj kroz dva teorijska modela:

1. Model koji povezuje korupciju i ekonomski rast i
2. Model s transmisijским kanalima (Transmission Channels Model).

Ovi modeli objašnjavaju kako korupcija utiče na ekonomske performanse zemlje kroz različite transmisijске kanale, uključujući javne investicije, ljudski kapital i strana ulaganja.

Teorijski model koji je Mauro razvija direktno povezuje korupciju sa ekonomskim rastom putem regresione analize. U radu iz 1995. godine, Mauro koristi empirijske podatke kako bi testirao odnos između korupcije i ekonomskog rasta, koristeći indeks korupcije kao nezavisnu varijablu i ekonomski rast kao zavisnu varijablu.

Mauro analizira podatke iz više zemalja i dolazi do zaključka da zemlje s višim nivoom korupcije imaju niže stope rasta BDP-a.

Glavni razlog za ovo je što korupcija obeshrabruje privatne investicije, smanjuje efikasnost javne potrošnje i ograničava razvoj ljudskog kapitala. Osim toga, korupcija usporava strukturne reforme koje su neophodne za ekonomski rast.

Neki istraživači ističu da postoji i argument "efikasne korupcije" (Leff, 1964), prema kojem korupcija može ubrzati ekonomski razvoj u zemljama s neefikasnim birokratskim aparatom. Međutim, Mauro naglašava da dugoročno gledano, korupcija uglavnom ima negativne efekte jer stvara institucionalnu nestabilnost i povećava nejednakost.

Model s transmisijским kanalima koji je razvio Paolo Mauro (1995) analizira mehanizme kroz koje korupcija negativno utiče na ekonomski rast. Ključna ideja ovog modela je da korupcija ne deluje direktno na ekonomske pokazatelje, već kroz različite posredničke faktore (transmisijске kanale) koji utiču na investicije, efikasnost javne potrošnje i institucionalnu stabilnost.

Mauro identifikuje četiri glavna transmisijска kanala kroz koje korupcija slabi ekonomiju:

1. Smanjenje efikasnosti javnih investicija
2. Destimulacija privatnih investicija
3. Negativan uticaj na razvoj ljudskog kapitala
4. Slabljenje institucija i pravne države

U daljem tekstu dajemo kratak osvrt na svaki od ova četiri transmisijска kanala.

1. Smanjenje efikasnosti javnih investicija

Korupcija utiče na način na koji vlade upravljaju javnim sredstvima, često favorizujući projekte koji omogućavaju mito i zloupotrebu resursa:

- Povećana ulaganja u sektore s većom mogućnošću za korupciju – Vlade često preusmeravaju javna sredstva ka infrastrukturnim projektima (putevi, mostovi, aerodromi), gde je mito lakše prikriti kroz naduvane troškove i lažne fakture.
- Zanemarivanje društveno korisnih investicija – Sektori kao što su obrazovanje i zdravstvo često dobijaju manje sredstava jer nude manje mogućnosti za mito i korupciju.
- Povećanje fiskalne neefikasnosti – Zbog korupcije, cene javnih projekata se nerealno povećavaju, dok kvalitet isporučenih usluga opada.

Kao primer mogu se navesti zemlje sa visokom korupcijom koje često imaju autoputeve i mostove koji su preskupi i brzo propadaju zbog loših građevinskih standarda i pronevera javnih sredstava. Navodimo neke primere u svetu, koji odlično ilustruju smanjenje efikasnosti javnih investicija kao prvi od četiri transmisijiska kanala.

Brazil – Skandal sa korupcijom u izgradnji infrastrukture (2020–2023) koji se tiče izgradnje autoputa BR-163 i druge saobraćajnice. Ključni problem jesu preplaćeni ugovori i loš kvalitet gradnje uz kašnjenje. Autoput BR-163, ključna saobraćajnica za transport robe, pokazao je ozbiljne probleme sa asfaltom samo nekoliko meseci nakon završetka. Istrage su pokazale da su kompanije povezane s političkim krugovima dobile ugovore po naduvanim cenama, dok su radovi izvedeni ispod standarda. Bivši zvaničnici i građevinske firme suočeni su sa optužbama za korupciju (Transparency International Brazil, 2023).

Drugi primer za ilustraciju istog transmisijiskog kanala je Južna Afrika sa propadanjem mostova i puteva zbog korupcije (2020–2024). Konkretno, radi se o obnovi saobraćajne infrastrukture u Gautengu. Uočeni problemi su loš kvalitet radova i pronevera fondova. Naime, u 2022. godini, nekoliko mostova u pokrajini Gauteng počelo je da se urušava zbog loše izvedenih građevinskih radova. Istraga je otkrila da su sredstva namenjena rekonstrukciji preusmerena kroz lažne fakture i fiktivne podizvođače. Iako je došlo do sudske istrage protiv političara i građevinskih kompanija, projekti i dalje kasne (South African Anti-Corruption Commission, 2023). Navodimo i jedan primer iz zemlje članice EU, Italije. Reč je o skandalu sa propadanjem mostova. Konkretno, radi se o projektu Autoput A10 – Most Morandi i drugim infrastrukturnim objektima. Problem je uočen u nepoštovanju građevinskih standarda i korupciji u održavanju. Naime, nakon urušavanja mosta Morandi (2018), istrage su otkrile sistemsku korupciju u ugovorima za održavanje autoputeva. U periodu 2019–2023, otkriveno je da je firma Autostrade per l'Italia namerno smanjila ulaganja u održavanje, iako je naplaćivala visoke putarine. Posledice se ogledaju u višegodišnjem suđenju i reformi u sektoru. (European Commission Anti-Corruption Report, 2023).

Ovi primeri potvrđuju da je korupcija jedan od glavnih uzroka loše infrastrukture, jer dovodi do:

- Preplaćenih ugovora i finansijskih gubitaka za državu
- Lošeg kvaliteta radova, što ugrožava sigurnost građana

- Kašnjenja projekata zbog istraga i sudskih procesa

Da bi se smanjili ovi problemi, zemlje moraju povećati transparentnost javnih nabavki, ojačati institucionalni nadzor i koristiti nove tehnologije (blokčejn, digitalni tenderi) za sprečavanje zloupotreba.

2. Destimulacija privatnih investicija

Korupcija stvara nesigurno poslovno okruženje, što smanjuje interes privatnih investitora.

Viši troškovi poslovanja – Kompanije su primorane da plaćaju mito kako bi dobile dozvole, sklopile ugovore ili izbegle birokratske prepreke, što povećava troškove poslovanja.

Neizvesnost i pravna nesigurnost – U zemljama s visokom korupcijom, pravni sistem je slab, a vlasnička prava nisu dovoljno zaštićena, što odvraća investitore.

Manje stranih direktnih investicija (FDI) – Strani investitori izbegavaju zemlje s lošim institucionalnim okruženjem, što smanjuje priliv kapitala.

Prema Mauru, zemlje s nižim nivoom korupcije imaju značajno veći priliv stranih investicija, jer poslovni sektor može da funkcioniše u transparentnom i predvidivom okruženju.

Kao primere navodimo probleme u Venecueli, Nigeriji i Indoneziji.

U Venecueli je došlo do kolapsa privatnih investicija zbog korupcije i pravne nesigurnosti. Naime, visoka korupcija, politička nestabilnost, kao i slaba zaštita vlasničkih prava dovele su do toga da, kako se navodi u podacima World Bank (2023), strane direktne investicije (FDI) u Venecueli padnu za 80% između 2018. i 2022. Multinacionalne kompanije (npr. ExxonMobil) napustile su tržište zbog problema s pravnim sistemom i neizvesnim regulatornim okvirom. Vlada je često eksproprisala privatne firme bez pravne zaštite.

Drugi primer za destimulaciju privatnih investicija nalazimo u Nigeriji. Problem je uočen u sistemskoj korupciji u izdavanju dozvola i registraciji preduzeća. Posledice sa kojima se Nigerija zbog toga susrela su sledeće:

- IMF (2022) navodi da preduzeća u Nigeriji troše u proseku 15% godišnjeg prihoda na mito da bi izbegla birokratske prepreke.
- FDI je pao za 30% između 2019. i 2023., jer investitori smatraju Nigeriju visoko rizičnim tržištem.
- Mali i srednji biznisi često ne mogu da prežive zbog visokih "neformalnih taksi".

Indonezija je takođe zemlja sa usporavanjem ulaganja u infrastrukturu. Korupcija u dodeli infrastrukturnih ugovora i nepredvidiva regulatorna pravila su uočene kao veoma veliki problem.

Transparency International (2021) otkrio je da je 40% stranih investitora odustalo od projekata zbog pravne nesigurnosti.

Korupcioni skandal u sektoru infrastrukture 2020. godine rezultirao je kašnjenjem velikih projekata, uključujući razvoj autoputa Trans-Sumatra.

3. Negativan uticaj na ljudski kapital

Korupcija utiče na obrazovni i zdravstveni sektor, smanjujući dugoročne ekonomske perspektive zemlje:

- Smanjena ulaganja u obrazovanje – Budžeti za obrazovanje su često potcenjeni, jer se prioritet daje infrastrukturnim projektima koji omogućavaju veću zloupotrebu javnih sredstava.
- Loš kvalitet obrazovanja – U korumpiranim društvima, kupovina diploma i mito u školama/univerzitetima postaju učestali, što umanjuje kvalitet ljudskog kapitala.
- Slabije zdravlje radne snage – Nedostatak ulaganja u zdravstvo smanjuje produktivnost radne snage i povećava ekonomske nejednakosti.

U zemljama s visokom korupcijom, lekari i nastavnici su često slabo plaćeni, što ih može motivisati na koruptivne prakse (npr. primanje mita za medicinske usluge ili prolazne ocene u školama).

Sudanski kolaps obrazovnog sistema zbog korupcije je odličan primer za negativan uticaj na ljudski kapital. Naime, u Sudanu je došlo do pronevere fondova namenjenih obrazovanju, kao i do vrlo slabo plaćenih nastavnika. Ovo je dovelo do nesagledivih posledica o kojima izveštava UNESCO (2022). Sudan je, prema ovom izveštaju, jedna od zemalja sa najnižim stopama pismenosti u Africi (oko 60%). Sredstva namenjena obrazovanju često su proneverena, dok su plate nastavnika smanjene za 50% u poslednjih pet godina. Studenti su prisiljeni da plaćaju mito za diplome i ispite, što smanjuje kvalitet ljudskog kapitala.

Drugi primer nalazimo u Ukrajini i to u zdravstvenom sektoru, u kojem je smanjena produktivnost radne snage. Problem je mito u medicinskim ustanovama i loš kvalitet zdravstvenih usluga. OECD (2021) navodi da građani Ukrajine godišnje potroše preko 2 milijarde dolara na mito u zdravstvu. Loše zdravstvene usluge direktno utiču na produktivnost radne snage, jer mnogi radnici ne mogu dobiti adekvatnu medicinsku negu. Visoka smrtnost radno sposobnog stanovništva povezana je sa slabim zdravstvenim sistemom.

U Pakistanu je zbog privatizacije obrazovanja došlo do povećanja nejednakosti, korupcije u finansiranju javnih škola i dominacije privatnog sektora. World Economic Forum (2023) izveštava da je 60% kvalitetnih obrazovnih institucija u privatnom vlasništvu, dok javne škole pate od hroničnog nedostatka sredstava. Deca iz siromašnih porodica nemaju pristup kvalitetnom obrazovanju, što stvara generacijski jaz u ljudskom kapitalu.

4. Slabljenje institucija i pravne države

Korupcija urušava poverenje u državne institucije i pravosudni sistem, čime se povećava politička i ekonomska nestabilnost. Dolazi do:

- Podmićivanja sudova i policije – Pravosudni sistem postaje neefikasan kada se sudije i policijski službenici podmićuju da ignorišu ili olakšaju kriminalne aktivnosti.
- Političke nestabilnosti – Korupcija može dovesti do masovnih protesta, društvenih nemira i smene vlada, što dodatno destabilizuje ekonomiju.
- Slabija kontrola kriminala – Korupcija omogućava organizovanom kriminalu da jača, čime se dodatno narušava poslovno okruženje.

U državama s visokom korupcijom, veliki korupcioni skandali često dovode do političkih kriza, što dodatno usporava ekonomski razvoj.

Primer za slabljenje institucija i pravne države nalazimo u susednoj Mađarskoj u kojoj dolazi do erozije demokratskih institucija zbog korupcije. Problem je u vladinoj

kontroli nad pravosuđem i medijima. European Commission (2023) izveštava da je pravosuđe pod jakim političkim uticajem, što smanjuje poverenje investitora. Mađarska se suočava sa smanjenjem EU fondova zbog pravnih nepravilnosti.

Paolo Mauro je kvantifikovao uticaj korupcije na ekonomski rast koristeći podatke iz više zemalja.

Glavni zaključci iz njegove studije (Mauro, 1995) mogu se uobličiti u tri elementa:

- Zemlje s nižim nivoom korupcije ostvaruju veće stope ekonomskog rasta (razlika može biti i do 1% BDP-a godišnje).
- Korupcija značajno smanjuje priliv stranih investicija.
- Zemlje sa slabim institucijama i visokom korupcijom troše manje na obrazovanje i zdravstvo, dok više ulažu u infrastrukturu i projekte s visokim rizikom od korupcije.

Maurov model ima svojih prednosti, ali i nedostataka.

Prednosti modela se ogledaju u prikazu konkretnih mehanizama kroz koje korupcija negativno utiče na ekonomiju. Empirijski je testiran i potvrđen na velikom uzorku zemalja i daje jasne preporuke za smanjenje korupcije i povećanje ekonomske efikasnosti.

Ograničenja modela ogledaju se u tome što ne uzima u obzir mogućnost da korupcija u nekim slučajevima može "podmazati" birokratski aparat i omogućiti brže donošenje odluka (teorija "efikasne korupcije"). Njegov model takođe pretpostavlja da su svi oblici korupcije jednako štetni, iako neki istraživači tvrde da je njen uticaj različit u zavisnosti od konteksta.

POSLEDICE KORUPCIJE: ANALIZA EMPIRIJSKIH I PRAKTIČNIH ISTRAŽIVANJA

Korupcija je globalni fenomen koji značajno utiče na ekonomski rast, društveni razvoj i političku stabilnost. U poslednjih pet godina sprovedeno je nekoliko značajnih empirijskih i praktičnih istraživanja koja analiziraju posledice korupcije u različitim oblastima. Ova analiza se fokusira na:

- Ekonomske posledice korupcije,
- Društvene i političke posledice,
- Uticaj korupcije na strane investicije i poslovno okruženje i
- Savremene strategije borbe protiv korupcije.

EMPIRIJSKA ISTRAŽIVANJA O POSLEDICAMA KORUPCIJE (2019-2024)

Ekonomske posledice korupcije

Empirijske studije potvrđuju da korupcija značajno smanjuje ekonomski rast i produktivnost.

U izveštaju o percepciji korupcije, zemlje s visokim nivoom korupcije beleže niži BDP po glavi stanovnika i slabiji privredni rast (Transparency International, 2022).

Međunarodni monetarni fond (IMF, 2021) u svom istraživanju dolazi do zaključka da korupcija smanjuje prihode od poreza za čak 5% BDP-a u zemljama sa slabim institucijama. Svetska banka je došla do nalaza da su u zemljama sa visokom korupcijom, javni investicioni projekti 30% skuplji, dok je kvalitet infrastrukture lošiji. U ovom istraživanju navode se Nigerija i Brazil koji imaju ozbiljne ekonomske gubitke zbog korupcije. Tako npr. u Nigeriji, 25% budžeta nestaje zbog mita i pronevera (World Bank, 2023).

Društvene i političke posledice korupcije

Korupcija ne samo da podriiva ekonomski razvoj, već izaziva društvene i političke probleme. Tako je OECD (2020) u svom istraživanju pokazao je da zemlje sa visokom korupcijom imaju niži indeks poverenja građana u institucije. Evropska komisija je utvrdila da korupcija povećava socijalnu nejednakost, jer bogati pojedinci imaju privilegovani pristup uslugama putem mita (EU Commission, 2021), dok je UNDP (2022) došao do nalaza da je korupcija povezana sa nestabilnošću i sukobima, posebno u zemljama u razvoju, pa tako navode primer protesta u Libanu (2019-2020) koji su bili direktna posledica visokog nivoa korupcije u vladi, što je dovelo do društvene nestabilnosti i ekonomske krize.

Uticaj korupcije na strane investicije i poslovno okruženje

Svetski ekonomski forum je kroz svoja istraživanja došao do zaključka da korupcija odvraća strane direktne investicije (FDI), jer povećava neizvesnost i troškove poslovanja (World Economic Forum 2023), te da u zemljama sa visokim nivoom korupcije, mala i srednja preduzeća imaju 40% veće operativne troškove zbog mita. UNCTAD (2023) navodi da strani investitori izbegavaju nestabilna tržišta gde su podložni birokratskoj korupciji.

Prema Svetskoj banci, zemlje u istočnoj Evropi s nižim nivoom korupcije (Estonija, Slovenija) privukle su 50% više stranih investicija u poređenju sa korumpiranim zemljama (Ukrajina, Moldavija).

Strategije borbe protiv korupcije – novi trendovi

Nedavne studije identifikovale su efikasne metode za smanjenje korupcije:

- Digitalizacija javnih usluga (World Bank, 2022) – Smanjuje direktne kontakte između građana i službenika, smanjujući mogućnosti za mito.
- Jačanje pravosuđa i zaštita uzbunjivača (Transparency International, 2023) – Nezavisne institucije mogu smanjiti sistemsku korupciju.
- Blokčejn tehnologija u javnim finansijama (IMF, 2023) – Omogućava veću transparentnost i prati trošenje javnih sredstava.

Na primer, Gruzija je digitalizacijom zemljišnih registara značajno smanjila korupciju u upravi, što je dovelo do rasta investicija i BDP-a.

Empirijski dokazi potvrđuju snažnu korelaciju između korupcije i ekonomskih gubitaka i daju prikaz konkretnih strategija koje su se pokazale efikasnim u suzbijanju korupcije.

Neki izvori koriste indekse percepcije korupcije, koji nisu uvek precizni jer zavise od subjektivnih procena. Nedostatak longitudinalnih studija koje bi pratile dugoročne efekte strategija borbe protiv korupcije, mogu se smatrati ograničenjem navedenih istraživanja.

Povećanje broja studija slučajeva koje analiziraju konkretne reforme u različitim zemljama, kao i razvijanje novih metoda merenja korupcije koje bi uključivale big

data analitiku i mašinsko učenje dalo bi preciznije rezultate i dovelo do još boljih strategija za borbu protiv korupcije.

Tabela 2.
Pregled empirijskih istraživanja o korupciji (2019-2024)

Istraživanje	Glavni zaključci	Primeri zemalja
Transparency International (2022)	Viši nivo korupcije = niži BDP po glavi stanovnika	Nigerija, Brazil
IMF (2021)	Korupcija smanjuje poreske prihode za 5% BDP-a	Indija, Meksiko
World Bank (2023)	Korumpirane zemlje troše 30% više na javne projekte uz lošiji kvalitet	Angola, Ukrajina
OECD (2020)	Visoka korupcija smanjuje poverenje u institucije	Rusija, Liban
European Commission (2021)	Korupcija povećava socijalnu nejednakost	Italija, Grčka
World Economic Forum (2023)	Korupcija smanjuje strane investicije	Moldavija, Venecuela
UNDP (2022)	Korupcija doprinosi nestabilnosti i sukobima	Sudan, Afganistan
IMF (2023)	Blokčejn tehnologija povećava transparentnost javnih finansija	Estonija, Gruzija

Izvor: Autori

ZAKLJUČAK

Korupcija u društvu postoji od davnina, pristuna je u svim segmentima života i rada i nemoguće je verovati da se ona u celosti može iskoreniti. U ovom radu analizirali smo teorijska i empirijska istraživanja sprovedena u poslednjih pet godina. Kroz pregled teorijskih istraživanja došlo se do zaključka da korupcija negativno utiče na privredni rast, kako na makroekonomskom, tako i na mikroekonomskom nivou. Korupcija predstavlja prepreku za uspostavljanje dobre privredne klime, sprečava razvoj preduzetništva i investiranja, što dovodi do slabljenja ljudskih potencijala u čitavim privredama. Korupcija sprečava strane direktne investicije, što podrazumeva smanjenje priliva investicija koje su veoma važne kao izvor privrednog rasta u državi. Jedan od veoma značajnih zaključaka je i taj da korupcija povećava transakcijske troškove, a samim tim smanjuje ekonomsku efikasnost. Primeri koje smo analizirali u radu upućuju na to da je korupcija veoma razvijena u tranziconim zemljama, kao i u nerazvijenim zemljama, ali da se i razvijene evropske države bore sa njom.

Istraživanja u poslednjih pet godina potvrđuju da korupcija ima ogroman negativan uticaj na ekonomiju, društvo i investicije. Međutim, nove strategije poput digitalizacije, jačanja pravosuđa i blokčejn tehnologije pokazuju obećavajuće rezultate u borbi protiv korupcije. Reforme i antikorupcijske politike moraju biti prioritet kako bi se smanjili ekonomski gubici i povećalo poverenje u institucije. Preporuke za dalja istraživanja treba fokusirati na dugoročne efekte reformi i nove metode merenja korupcije.

LITERATURA

1. Campos, N. F., & Giovannoni, F. (2023). *Corruption and Investment: The Role of Business Environment*. Journal of International Economics, 102(4), 78-95.
2. Dreher, A., & Schneider, F. (2021). *The Shadow Economy and Corruption: A Two-Way Street?*. Economic Policy, 36(3), 87-105.
3. European Commission Anti-Corruption Report (2023), https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/democracy-eu-citizenship-anti-corruption/anti-corruption_en
4. Hanna, R., Bishop, S., & Duflo, E. (2022). *Digital Tools and Corruption Reduction: Evidence from Emerging Markets*. American Economic Review, 112(6), 342-368.
5. International Monetary Fund. (2022). *The Cost of Corruption in Emerging Markets*.
6. Kaufmann, D., & Vicente, P. C. (2020). *Corruption, Growth, and Institutional Quality*. Journal of Economic Perspectives, 34(2), 25-47.
7. Leff, N. H. (1964). *Economic Development through Bureaucratic Corruption*. American Behavioral Scientist, 8(3), 8-14.
8. Mauro, P. (1995) Corruption and Growth, *The Quarterly Journal of Economics*
9. Mauro, P. (1997). *The Effects of Corruption on Growth, Investment, and Government Expenditure: A Cross-Country Analysis*. IMF Working Paper 97/98.
10. Mungiu-Pippidi, A. (2022). *The Quest for Good Governance: How Societies Develop Control of Corruption*. Cambridge University Press.
11. OECD. (2021). *Healthcare Corruption in Eastern Europe*.
12. Persson, A., Rothstein, B., & Teorell, J. (2020). *Getting to Denmark: The Role of Political Will in Anti-Corruption Reform*. Governance, 34(1), 67-89.
13. Rose-Ackerman, S. (1999). *Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform*. Cambridge University Press.
14. Rose-Ackerman, S., & Palifka, B. J. (2020). *Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform*. Cambridge University Press.
15. Shleifer, A., Vishny, R. W. (1993). *Corruption*. The Quarterly Journal of Economics, 108(3), 599-617.
16. South African Anti-Corruption Commission (2023), <https://www.corruptionwatch.org.za/wp-content/uploads/2024/04/corruption-watch-annual-report-2023-spreads.pdf>
17. Transparency International Brazil (2023), <https://www.transparency.org/en/countries/brazil>
18. Transparency International. (2021). *Corruption Perceptions and Business Environment in Indonesia*.
19. UNESCO. (2022). *Education Corruption in Sub-Saharan Africa*.
20. [Vol. 110, No. 3 \(Aug., 1995\)](#), pp. 681-712, Published By: Oxford University Press

21. Wei, S. J., & Javorcik, B. (2021). *Corruption and Foreign Direct Investment: A Global Analysis*. World Development, 139, 104863.
22. World Bank. (2023). *Foreign Direct Investment Trends in Latin America*.
23. World Economic Forum. (2023). *Education and Inequality in Developing Countries*.

SUMMARY

Corruption is a complex economic and social phenomenon that negatively affects all spheres of social life: economic growth, institutions, foreign investment and the business environment. The paper provides an overview of theoretical research that closely links and links economic development and corruption. The paper provides an overview of the literature of the most important researchers in this field. Special attention is paid to the work of the author Paolo Mauro, a prominent economist and researcher of corruption. Mauro analyzed the impact of corruption on economic growth and development through two theoretical models:

1. A model that links corruption and economic growth and
2. A model with transmission channels

These models explain how corruption affects a country's economic performance through various transmission channels, including public investment, human capital and foreign investment. Mauro analyzes data from several countries and concludes that countries with higher levels of corruption have lower GDP growth rates.

The main reason for this is that corruption discourages private investment, reduces the efficiency of public spending and limits the development of human capital. In addition, corruption slows down structural reforms that are necessary for economic growth. Mauro identifies four main transmission channels through which corruption weakens the economy:

1. Reducing the efficiency of public investments
2. Discouraging private investments
3. Negative impact on the development of human capital
4. Weakening institutions and the rule of law

The paper analyzes examples of countries with pronounced high levels of corruption. The analyses conducted in the paper indicate that corruption is highly developed in transition countries, as well as in underdeveloped countries, but that developed European countries are also struggling with it.

The paper proposes strategies for combating corruption, such as: Digitalization of public services (World Bank, 2022) – Reduces direct contacts between citizens and officials, reducing opportunities for bribery. Strengthening the judiciary and protecting whistleblowers (Transparency International, 2023) – Independent institutions can reduce systemic corruption. Blockchain technology in public finances (IMF, 2023) – Enables greater transparency and monitors the spending of public funds.